

Dr hab. inż. arch. Natalia Przesmycka

Lublin 17.12.2023

Wydział Budownictwa i Architektury
Katedra Architektury, Urbanistyki i Planowania Przestrzennego
Politechnika Lubelska
Ul. Nadbystrzycka 38D
20-609 Lublin

RECENZJA ROZPRAWY DOKTORSKIEJ

PROMOTOR: prof. dr hab. inż. arch. Krystyna Guranowska-Gruszecka

DOKTORANTKA: mgr inż. arch. Iga Sawicka

TYTUŁ PRACY: Poszukiwanie potencjału rozwojowego struktury przestrzennej miasta średniej wielkości na przykładzie Gniezna

Podstawa opracowania recenzji:

1. Pismo prof. dr hab. inż. arch. Krystyny Solarek, Przewodniczącej Rady Naukowej Dyscypliny Architektura i Urbanistyka Politechniki Warszawskiej.
2. Maszynopis pracy doktorskiej pani mgr inż. arch. Igi Sawickiej pt.: „Poszukiwanie potencjału rozwojowego struktury przestrzennej miasta średniej wielkości na przykładzie Gniezna”.
3. Ustawa z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki, (Dz.U. 2003 Nr 65 poz. 595 z późn. zm.). Przepisy wprowadzające ustawę – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce z dnia 3 lipca 2018 r. (Dz. U. z 2018 r. poz. 1669).

Ogólna charakterystyka pracy, zwięzły opis formalny dysertacji doktorskiej

Przedłożona do recenzji praca doktorska pt.: „Poszukiwanie potencjału rozwojowego struktury przestrzennej miasta średniej wielkości na przykładzie Gniezna” została opracowana pod opieką promotorską Pani prof. dr hab. inż. arch. Krystyny Guranowskiej-Gruszeckiej w Wydziale Architektury Politechniki Warszawskiej przez Panią mgr inż. arch. Igę Sawicką. Dostarczony do recenzji egzemplarz ma formę oprawionego maszynopisu. Praca w formacie A4 liczy 103 strony tekstu dwustronnie wydrukowanego. Dysertacja zaopatrzona jest w 36 ilustracji, 7 tabel i 62 przypisy dolne. Numerowany spis bibliograficzny zawiera 23 pozycje literaturowe, 3 strony internetowe i dwie mapy. Na początku pracy zawarto streszczenie w języku polskim i w języku angielskim.

Pracę rozpoczyna *Wstęp*, w którego poszczególnych częściach opisano: uzasadnienie podjęcia tematu, tezy i pytania badawcze, cele pracy, zakres badań, metody badawcze, konstrukcję pracy oraz stan badań, definicje i teorie zagadnienia (s. 7-17). Numeracja Wstępu i jego podrozdziałów, wskazuje, że jest to jednocześnie rozdział pierwszy.

W kolejnym rozdziale, zatytułowanym: Analiza przestrzennego rozwoju miasta Gniezna, Autorka zawiera krótki rys historyczny oraz nakreśla współczesne problemy (s. 18-41). Rozdział trzeci zatytułowany *Badania społeczne wśród mieszkańców miasta*, jest przedstawieniem wyników ankiet przeprowadzonych przez Autorkę (s. 41-50). W rozdziale czwartym przedstawiona została analiza przeprowadzonych rewitalizacji w wybranych miastach europejskich (s. 51-80). Rozdział zatytułowany *W poszukiwaniu kierunku rozwoju dla miasta Gniezna* zawiera opis teorii urbanistycznych (s. 81-96). W pracy nie ma wyodrębnionych podsumowań ani wniosków końcowych. Rozdział 6 to *Spis ilustracji*, 7 *Bibliografia*.

Temat badań jest ambitny i ważny. Odnosi się do Gniezna, miasta będącego najstarszą stolicą Polski, które w trakcie historycznego rozwoju zmieniło swoje znaczenie. Poszukiwanie potencjału rozwojowego dla średniego miasta historycznego jest zagadnieniem aktualnym, ponieważ miasta te (podobnie jak miasta małe) ulegają wielu negatywnym procesom. Niestety przedłożona do recenzji praca nie odpowiada na ambitnie sformułowany temat, traktując go pobieżnie i bez właściwego rozpoznania.

Teza i cele pracy

Recenzentka, zakłada, że tezy pracy zostały wymienione w podrozdziale 1.2. i brzmią: „Analiza miasta pod kątem rozwoju przestrzennego, funkcjonalnego, socjologicznego i zarządzania miastem stanowi metodę prowadzącą do osiągnięcia skutecznej rewitalizacji miasta. Zaprogramowane w wyniku powyższych badań interdyscyplinarne działania rewitalizacyjne muszą mieć określony czasokres na ich realizację, w zaplanowanej kolejności, żeby uzyskać pozytywne efekty rozwoju i ożywienia miasta”. Autorka stawia sobie „ambitne zadanie zbadania nie tylko tkanki miejskiej, ale również zarządzania miastem, czyli przyjrzenia się bliżej kompetencjom urzędników”. Trudno uznać to ostatecznie za cel pracy naukowej, zwłaszcza, że nie opisano, jakie narzędzie czy metody badawcze mają służyć „przyjrzeniu się kompetencjom urzędników”.

„Celem pracy jest stworzenie scenariusza rozwoju miasta Gniezna prowadzącego do skutecznej i pozytywnej rewitalizacji tego ośrodka będącego w przeszłości pierwszą stolicą Polski”. Autorka podkreśla również planowane praktyczne aspekty pracy: „aby z objętego dysertacją tematu utopijnego miasta stworzyć realny scenariusz szans i zagrożeń dla zaprezentowanych rozwiązań”. Niestety w trakcie lektury pracy recenzentka nie dostrzegła wspomnianego scenariusza.

Metody badań

Wśród metod badawczych używanych przez Autorkę (s. 11-12), wymienione są: „analiza źródeł pisanych”, „analiza przyczynowa i logiczna”, „analiza stanu zastanego”. „graficzne i tekstowe przedstawienie sytuacji zastanej w sposób klarowny i czytelny umożliwiający wyciągnięcie wniosków do części projektowej”, badania ankietowe, metoda obserwacyjna, analiza „case studies”, „metodę porównawczą w stosunku do polskiego prawodawstwa i realizacji praktycznych”, „podejście interdyscyplinarne”, a także „projektowe określenie kierunków planu rozwoju i rewitalizacji dla Gniezna, biorąc pod uwagę nowoczesne, sprawdzone metody strategii rozwoju miast”. Wymienione metody wydają się właściwe dla podjętej tematyki, jednak w toku lektury pracy trudno jest odnaleźć ich zastosowanie. Jako tło

badacze dla Gniezna, w celach porównawczych Autorka analizuje dwa miasta zagraniczne: Lipsk (Niemcy) i Vannes (Francja), jednak trudno uznać, że: „podobne zjawiska losowe jakie dotknęły te miasta, głównie w trakcie II wojny światowej oraz ich potencjał kreatywności w nowych czasach rodzących konieczność odnowy” są przekonującym kryterium wyboru.

Stan badań, bibliografia i materiały

Stan badań (rozdział 1.8. s. 14) jest niepełny, chaotyczny i wymagający pogłębienia. Nie przybliżono żadnej literatury dotyczącej Gniezna. Autorka odnosi się w nim jedynie do 3 pozycji literaturowych (!). W ostatnich latach tematyka rewitalizacji urbanistycznej była tematem zainteresowania wielu badaczy, istnieje szereg publikacji, artykułów naukowych i monografii na ten temat, zarówno polskojęzycznych jak i zagranicznych. Tak skromny stan badań niestety wiąże się z bardzo słabym doбором literatury przedmiotu oraz brakiem umiejętności podziału opracowań. Dowodem na to jest zawartość rozdziału 7 zatytułowanego „Bibliografia”, w którym wymieniono kolejno wszystkie przypisy dolne (skopiowano, łącznie z błędnymi zapisami i formatowaniem), a następnie wymieniono 24 pozycje bibliograficzne, w tym 3 strony internetowe oraz dwie mapy (nieprawidłowo opisane). Analizując pozycje bibliograficzne przytoczone przez Autorkę, należy zauważyć, że jedynie 19 z nich to książki lub artykuły (!). Taka liczba pozycji bibliograficznych świadczy o nierozpoznaniu poruszanej tematyki.

Merytoryczna ocena pracy

W pierwszej części pracy Autorka przytacza przyjęte dwie definicje, pojęć używanych w pracy (1.9). Są to: pojęcie rewitalizacji i utopii, bez podania źródeł lub powołań dla ich formułowania. Podobnie, brak powołań obecny jest w kolejnym podrozdziale (1.10), w którym przybliża „teorie urbanistyczne związane z rewitalizacją struktur miejskich”. Wybrane przez Autorkę „teorie” są opisane bez odniesień do literatury przedmiotu, a niektóre z nich zostały niewłaściwie przetłumaczone na język polski, np.: „teoria mieszanki użyc” (Mixed-Use Theory), czy „teoria tranzytu-orientacji” (Transit-Oriented Development Theory) itd. Jest to bardzo smutne, ponieważ są to pojęcia funkcjonujące we współczesnej urbanistyce a doktorantka poruszając się w tej tematyce wykazuje się kompletną ignorancją w zakresie współczesnych teorii. Podczas lektury pracy trudno jest również znaleźć jakieś odniesienia do „tematu utopijnego miasta” czy przytoczonych zagadnień teoretycznych.

Analiza rozwoju przestrzennego Gniezna została wykonana w przeważającej części w oparciu o przewodnik turystyczny z 1972 autorstwa W. Łęckiego. Stanowi ona syntezę dziejów miasta, zilustrowaną schematami opracowanymi przez Autorkę oraz zdjęciami lotniczymi. W materiale ilustracyjnym brakuje schematu układu urbanistycznego współczesnego miasta, z uwzględnieniem opisywanych faz historycznych, zachowanych obiektów, czy ważnych stref zabudowy powstałych w późniejszych okresach. Być może takie aspekty przedstawia ryc. 19, (s. 40), co sugeruje jej tytuł: *schemat mapy przedstawiający rozrost skali miasta od wczesnośredniowiecznej VIII wiek do czasów współczesnych (?)*, jednak jest ona nieczytelna i zbyt mała.

W dalszej części Autorka przedstawia wyniki ankiety przeprowadzonej wśród 150 osób – mieszkańców lub „byłych mieszkańców” Gniezna. Pytania dotyczą oczekiwań względem możliwości spędzania wolnego czasu w mieście, oceny poziomu bezpieczeństwa, wskazania aktywności podczas wolnego czasu, wskazania największej atrakcji miasta. Pytania dotyczyły również poziomu zadowolenia z władz miejskich, podejmowania własnej

aktywności w celu polepszenia warunków życia w mieście i wyobrażeń o kierunku rozwoju miasta. Diagramy ilustrujące procentowy rozkład głosów są miejscami słabo czytelne (kolory zlewają się, opisy są rozmazane), co dodatkowo utrudnia percepcję tej części pracy. Wśród wniosków płynących z ankiety za najważniejsze Autorka uznaje zagrożenie starzeniem się społeczeństwa, „brak odpowiedniej ilości rozrywek edukacyjnych związanych ze sztuką i edukacją”, niski poziom zaangażowania mieszkańców do poczucia odpowiedzialności za miasto oraz konieczność zaktywizowania „terenów nad jeziorami, które dzisiaj wywołują poczucie zagrożenia”. Ankiety przeprowadzono w 2015 roku, zatem trudno odnieść się do aktualności płynących z niej wniosków.

W kolejnej części pracy Autorka opisuje procesy rewitalizacyjne w Niemczech i Francji. Jest to bez wątpienia zagadnienie ciekawe i ważne, jednak przytaczana literatura przedmiotu jest bardzo uboga, zaś tabele stanowiące dużą część rozdziału są nie podpisane, nie wiadomo kto jest ich autorem i skąd pochodzą. Większość rozdziału 4 dotycząca analizy działań rewitalizacyjnych w Lipsku, jest treścią artykułu autorstwa Pani Igi Sawickiej *Analiza metod rewitalizacji w niemieckim mieście Lipsk i możliwość zaadaptowania ich na grunt miasta Gniezna*, ZNUV 2017;57(6); s. 56-70. Autorka nie powołuje się jednak na swój własny artykuł, kopiując w całości poszczególne akapity oraz ilustracje. W podrozdziałach dotyczących rewitalizacji miast we Francji, Autorka nie podaje źródeł szczegółowych informacji, opierając się jedynie na dwóch pozycjach bibliograficznych wymienionych w przypisach dolnych. Tak słabe rozpoznanie tematu, brak odniesień do źródłowych aktów prawnych i wątpliwe prawa autorskie do treści zawartej w tabelach, świadczą o słabym opanowaniu warsztatu naukowego.

Część pracy, dotycząca „analizy rewitalizacji” w Polsce (s. 73-75), została napisana pobieżnie i niestarannie: przytoczone akty prawne nie mają pełnych właściwych zapisów, treść jest chaotyczna i niespójna. Wydaje się, że są to refleksje Autorki, a nie podsumowanie pogłębionych badań.

Chaotyczna konstrukcja pracy, widoczna jest szczególnie w części piątej, dotyczącej poszukiwania kierunków rozwoju dla miasta Gniezna. Przytoczono w niej kolejne teorie urbanistyczne: smart slow city, oraz green city. W tym ostatnim przypadku Autorka odniosła się jedynie do powszechnie znanej idei miasta ogrodu Ebenezero Howarda. Następnie, w tej samej części wspomina o skutkach pandemii Covid-19 na funkcjonowanie miast, oraz opisuje „kliny napowietrzające” Warszawę. Niepokój budzi brak powołań i pojedyncze odniesienia do opracowań, co wskazuje na słabe rozpoznanie zagadnień.

Ostatni podrozdział zatytułowany „Rozwój przestrzenny miasta Gniezna” ma być odpowiedzią na stawiane sobie przez Autorkę cele. Zawarte w nim wskazania mają jednak charakter bardzo ogólnikowy i wręcz trywialny, brakuje szczegółowych odniesień wynikających z uwarunkowań lokalnych. Jako ideowy kierunek rozwoju, Autorka wskazuje koncepcje smart-slow city. Aspekty Przestrzenne ograniczają się do klinów napowietrzających, które w nie wiadomo jaki sposób, miałyby tworzyć element zielonej infrastruktury. Ten rozdział miał być zapewne obiecującym we wstępie „scenariuszem szans i zagrożeń dla zaprezentowanych rozwiązań”, jednak nie można go za takowy uznać. Jest to raczej zestawienie powszechnie znanych stwierdzeń i haseł, ujętych tak ogólnie, że pasowałyby do każdego miasta. Brakuje jakiegokolwiek refleksji, czy odniesienia się do lokalnych uwarunkowań. Na końcu rozdziału znajduje się nieczytelny schemat, podpisany „rozwój przestrzenny miasta Gniezna”. Nie ma do niego żadnych odniesień w tekście.

Zdaniem recenzentki cele pracy, którym były:

-„stworzenie scenariusza rozwoju miasta Gniezna prowadzącego do skutecznej i pozytywnej rewitalizacji tego ośrodka będącego w przeszłości pierwszą stolicą Polski”, a także:
-„aby z objętego dysertacją tematu utopijnego miasta stworzyć realny scenariusz szans i zagrożeń dla zaprezentowanych rozwiązań”- nie zostały zrealizowane.

W pracy nie zawarto wniosków końcowych ani żadnego podsumowania. Praca ma bardzo niski poziom merytoryczny, jest chaotyczna i niedbale napisana.

Styl i strona edytorska pracy, język,

Strona edytorska i stylistyczna pracy budzi wiele zastrzeżeń. Liczne błędy gramatyczne, składniowe, leksykalne, stylistyczne przejęzyczenia i niefortunne sformułowania utrudniają czytanie pracy. Przedstawiona do recenzji praca charakteryzuje się również słabym poziomem edytorskim i estetycznym.

Język jest w wielu miejscach kolokwialny i nie adekwatny do pracy naukowej, na przykład:

- „Polacy kochają polskie produkty, są wielkimi patriotami”.
- „Wieczność tego miasta potwierdza jego siłę istnienia po pożarach, najazdach i grabieżach, które są wypisane na kartach swojej trudnej historii”
- „W opracowywanej dysertacji autor ma na celu spojrzenie na rozwój przestrzenny miasta w sposób perspektywiczny i strategiczny przede wszystkim dla Miasta jako organizmu wymagającego ciągłej zmiany i ulepszeń z myślą przewodnią o Mieszkańcach (pisownia oryginalna) jako paliwie napędzającym ten organizm”.

Tabele nie są podpisane, nie wiadomo kto jest autorem zawartej w nich treści, szczególnie w kontekście wklejania tabeli jako „rozmazanego obrazka”. Podobnie słabo czytelne są diagramy, będące ilustracją wyników badań ankietowych. Są one nie podpisane.

Dobór materiału ilustracyjnego jest bardzo skromny. Materiał ilustracyjny ma zróżnicowany poziom. Pozytywnie należy ocenić schematy mapowe na stronach: 19, 22, 23, 38 opracowane przez Autorkę oraz zdjęcia Gniezna w rozdziale 2.

Podsumowanie i konkluzja końcowa

Lektura pracy niestety prowadzi do wniosku, że Autorka nie opanowała wystarczająco warsztatu badawczego, a poziom merytoryczny pracy jest niski.

Konkludując, przedstawiona do recenzji praca doktorska, przygotowana przez Panią mgr inż. arch. Ięgę Sawicką pt.: „Poszukiwanie potencjału rozwojowego struktury przestrzennej miasta średniej wielkości na przykładzie Gniezna” jest opracowaniem, którego niestety nie mogę ocenić pozytywnie. Praca nie spełnia wymogów stawianych pracom doktorskim i nie może stanowić podstawy do dalszych etapów postępowania doktorskiego.

Dr hab. inż. arch. Natalia Przesmycka,
prof. Politechniki Lubelskiej